

meghökkenetően, váratlanul eredeti szempont vagy lelemény, talán éppen megint a szuggesztív sorsvízió-elemek beépítése lendítheti őket tovább. Vagy az olyan banalitásnak tetsző, egyszerűségében mégis megejtő összekapcsolása pillanatnyiságnak és örökkévalóságnak, mint amelyet a *Tükör* tanúsít: „Nézd az idő homorú tükrét, / S görbületében önmagad. / A pillanatban egy öröklét, / Az öröklétben egy pillanat.”

Az bizonyosnak látszik, hogy első kötetének összeteljesítményével Bakos Kiss Károly beírta magát a mai kárpátaljai magyar irodalom folytatódó történetébe. (*Bakos Kiss Károly: Legyen vers. Versek. Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest, 2007.*)

BÉRTHA ZOLTÁN

CSAK VERS LEGYEN

Bakos Kiss Károly Legyen vers című kötetéről

A második világháború után, két évtized szellemi nyomorúsága után a kárpátaljai Forrás nemzedéke még a megszólalás esélyeit kereste-kutatta, miközben egyik-másik „hivatalos” író a tyúk vagy tojás kérdésein elmélkedett. Képzett, jó írók csoportos jelentkezése, vagy az önmegmutatáshoz szükséges irodalmi fórum megteremtése az elsődleges? A válasz a birodalmi logika oldaláról érkezett: az új írógeneráció jelentkezésekor megszüntetett és lezárt minden publikációs lehetőséget. Ami ezt követte: a pártlap irodalmi inkubátora. S egy pesti vélemény: „A kárpátaljai magyar irodalom olyan, mint a csapvíz. Iható, de nagyon szomszjasnak kell lenni hozzá!”

A „gonosz birodalmának” megroppanása után sorra indultak és szűntek meg lapok, folyóiratok. Kétségtelenül hasznos publikációik értékét azonban beárnyékolta célzatosságuk és ebből fakadó efemer voltak.

A „hőskort” idéző teremtő gondolat hozta létre napjaink biztos stratégiái pontnak tűnő irodalmi fórumát, az *Együttet*. Az *Együttet*, amely már címében is egy immár negyvenéves próbálkozás, a „szamizdat” *Együtt* hagyományait vállalja fel. Ez a hagyomány az irodalomteremtés szándéka, az egységes magyar irodalomban sajátos arccal, hanggal jelentkező kárpátaljai magyar írás megjelenítésének szándéka.

Mindezt azért kell bevezetőben elmondanunk, mert Bakos Kiss Károly – kis túlzással persze – az *Együtt* költője. Bizonyítéka annak, hogy ez a lap (nyilvánvaló érzelmi gyengeségei, elkötelezettsége ellenére) nyitott minden újra s mindenre, ami a szó legszorosabb értelmében *írás*, a tökéletesen szinte sohasem felfejthető szavak örök titkának felszikkasztása.

De lépünk kicsit vissza a pozitívista irodalomelemzők világába, s kezdjük az origónál.

Bakos Kiss Károly három évtizede Beregújfaluban született, ott, ahol a hegyek belesimulnak a Tiszahát mocsaras-lápos világába. Hadd mondjam hitelesebben: Bakos Kiss Károly sorsunk peremén született, ahol a Kárpátokat felgyűrő tektonikus kataklizmáknál hatalmasabb erők birkóznak emberi, egyéni és nemzeti létezésünkkel. Múltunk ez és jövőnk záloga, keserű hitben és dachban kötélbárányává vált törvény, a megmaradás törvénye.

S ha már szimbolikusan tekintjük az útnak indító tájat, nézzük ebből a szempontból a születés idejét is. Három évtizede taposták el végleg a *Forrás* bátor vállalkozásait és vállalkozóit. Ez a vereség azonban nem végleges legyőzetés volt, ahogy a gonosz nem is arathat végső diadalmat. Mert lám, újra itt a vers.

Maga a kötet élére emelt verscím akár a lábunk elé vetett kesztyű. Amelyet, ha felveszünk, szembeszegülünk a verssel. S amely, ha valóban az, vesztünk lesz, vagy barátunk.

Nem olvasható ez a kötet, csak a vers olvasható. Bakos Kiss Károly számára a költészet maga a nyelv, a szó. De e szavak ruhája, külső burka véres, és fibulája tündöklő gyémánt. Minden egyes vers egy-egy jel a siratófalon; a megélt sors és az elvesztett örökség lenyomata. A költő, akár a rózsakertész, aki idillt nevel és bíbor vérben tobzódó drámát köt csokorba.

A végtelen vizek fölött cikkanó sirály sem a mindent feloldó béke megjelenítése (*Víziszonett*), mert a vadvizek már sodorják a költőt új tengerek, új jelképek felé. Oda, ahol felrélik a Bárka, tétován a lét és nemlét között vívódva (*Bárkaszonett*). S ha a Bárka mégis partot ér, a születés misztériuma még mindig csak felvillanó fény (*Baudelaire*). A képek, fények és hangok öntudatlan lírájának hálójából azonban végül kifordul a valóság és Sinka verseinek döbbenetével szólal meg: *Túl a sok-sok dróthatáron / Anyám jár a kútra nyáron / Vödrtét folyton hitbe mártja / Vak hitének fény az ára // Hogy ha nem lesz fény a bére / Nem bajolhat kút vizére / S anyám szomjan bal a nyáron / Túl a sok-sok dróthatáron (Népdal).*

Szilánkok ezek a versek, az egykor Újfaluban bárdolt mestergerendák szilánkjai. Amelyeken még nincs felvéve a költő arca, csak egy-egy szilácson tűnik fel tükörképe (*Portré, Bevallás*).

A költő még szabad dalnok, villoni vándorpoéta. Lelki otthona a latin táj, a latin világ, amely telve van igézettel és szerelemmel. De a magyar költő barbár e tájon, lírája „tömör sötéttel telik”. Kilép ebből a szűkre zárt világból, s ahogy magát az itt élő népeket is, új földrészek igézete vonzza. Olyannyira, hogy az *Éjszakában* már Jorge Amado, a Zsubiabá varázslatára ébredünk.

Ma az úgynevezett európai költészetben, közte a magyar irodalomban erős a keleti költészet hatása. Bakos Kiss Károly mintegy félszáz haikuval,

vakával, vagy más nehezen felismerhető versformátummal vetít elénk egy elmélkedőbb, bölcsőbb világot. Szépek ezek a versek és elgondolkodtatóak. A keleti vers nála azonban mégsem a kimerevített pillanat, hanem barbár átok és ima: ráolvasás. A keleti ember ilyen súlyos sorokat, amelyeket Bakos Kiss ír – s amelyek akár egy-egy dráma – nem vet papírra. Az előszó írója, Vári Fábián László is megdöbben a *Vagy-vagy haiku* végletekig sűrített emberi alternatíváján: *Vagy kirúgni a széket / Vagy elkékiült tíz ujjal / Marakolni a léte.*

Látszólag csak ennyi. Csak ennyi?! Talán még maga a költő sem látta meg, hogy e keserű párlat mögött ott rejlik az egész teremtett világ, élő társunk minden méreg- és gyógynövénye, az élet és halál itala. S ott rejlik egy másik vers, a sorokba sem törhető primer költészet.

A Kelet–Nyugat sem japán vagy mandarin-kínai alternatíva. A költőnek végül mégis ki kell mondania – annyi szép hasonlat után –, hogy „száj zugába visszazáll a szó” (*Elballgatás*) és „Nehéz a tájban néma fa lenni” (*Csontváry*). Az olvasó pedig, a védtelen, lefegyverzett olvasó együtt szenved a *főn* sívó szelétől Csontváry cédrusaival.

De mi kiirtott erdeinkkel, a remetei tölgyessel, a szent királyok egykor-volt vadászó erdeivel együtt minden őszünkben és általuk életre ítélt ma is őrködünk a hóhatáron. Legyen tehát a költő is makaes, meg- és legyőzhetetlen; gyúrja maga alá e földi földet és induljon a napba öltözött elé, mint vérző sebet hordva az elfelejtett ölelést. S ne hagyja, hogy a bánat eljegyezze. (*Bakos Kiss Károly: Legyen vers. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2007.*)

S. BENEDEK ANDRÁS

